

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וישלח תשפ"ג לפ"ק

בעיר פרעשבורג

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון אלף של"א

בסעודת עתיקא קדישא

אך הענין הוא על פי מה שדברנו כבר (עיין שמן ראש חלק י"א פ' תולדות דף שלט) דבספר אזור אליהו (פ' שלח) כתוב, וזה לשונו שמעתי מעשה אחד והוא אמיתי, שאדם אחד היה לו מכתב מאת הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זי"ע שהוא ירא שמים ותלמיד חכם, ואחר כך נתגלה הדבר שהוא לא טוב עשה. ושאלו להצדיק אדמו"ר ז"ל על הנ"ל על זה. והשיב האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב (שמואל א טו-ז), והיינו דבזמן שאפילו רשע עומד אצל הצדיק נכנס בו אז הרהורי תשובה, ובאותו רגע הוא נקרא צדיק, אבל אינו יודע מה שהיה מקודם ומה שיהיה אחר זה, ואין לו לצדיק אלא לשעתו, אבל הקב"ה יראה ללבב אם יהיה לבו נכון תמיד עכ"ד. (ועיין באהבת חיים (פ' דברים) שפירש בזה מה שאמר משה וידועים לשבטיכם (א-יג), וברש"י שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא וכו', ואם הגון הוא, אבל אתם מכירים בו, שאתם גדלתם אותו ע"כ).

ונראה דכן הוא בכל אדם בעת שמקיים מצות ה', יש עליו אור גדול מקיום המצוה ההוא, ואין להכיר אז פנימיותו. וכמו שכתוב בספר שם משמואל (פ' תולדות שו). ששמע מאביו הגה"ק בעל אבני נזר, לספר מהרבי הקדוש מלובלין זצלה"ה שניתנה לו פיתקא מאיש רשע, וכשהביט בפיתקא אמר שהאיש ההוא מאיר בשמים. ולאחר מכן ניתנה לו פיתקא גם כן מהאיש ההוא, השליכה לארץ. ונשאל על זה, ואמר שאז היה מדליק נרות חנוכה על כן היה אז מאיר בשמים ע"ש. ומעתה כיון שעשו קיים מצות כיבוד אב בהידור נפלא, על כן בכל עת שנכנס לפניו לשמשו, היה מאיר עליו אור מצוה זו, ולא ראה יצחק אז רק האור ההוא ולא מהותו הפנימית.

כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב-ה). ברש"י גרתי בנימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים ע"כ. ובודאי יש בדברים אלו מליצה כלפי מעלה, אשר בזכות זה ינצל מידי של עשו.

ונראה דהנה הכתוב אומר, ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו (כה-כח). וברש"י כתרגומו, בפיו של יצחק ע"כ. והיא תמוה שיצחק קדוש עליון יאהב בן כעשו עבור שוחד מזונותיו, שהמציא לו מזונו, עד שאהבתו אליו עלה יותר מאהבת יעקב איש תם יושב אהלים. וגם להבין איך לא הרגיש בגודל קדושתו, מהותו של עשו וגודל רשעותו. ועוד יותר תמוה, דבשעה שנכנס עשו לקבל הברכות, כתיב ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד (כו-לג), וברש"י ראה גיהנם פתוחה מתחתיו (ב"ר י"ב-ט) ע"כ. ולמה רק כעת ראה זאת, ולא במשך הששים שנה שעברו.

והנה בשעה שיצא עשו להביא המטעמים לאביו, כתיב (כו-ח) וילך עשו השדה לצוד להביא. וברש"י מהו להביא, אם לא ימצא ציד יביא מן הגזל (ב"ר סה-יג) ע"כ. ואיתא במדרש (שם י"ב-ט) שכל אותו היום היה עשו צד צבאים וכופתן, ומלאך בא ומתירן, ועופות ומסכסכן, ומלאך בא ומפריחן, וכל כך למה, כדי שיבא יעקב ויקבל את הברכות ע"כ. ובסופו לא עלה בידו להביא מצידו כלום, אלא מצא כלב והרגו ועשה ממנו תבשילין לאביו (תרגום יונתן כז-לא). ויש להבין למה הסיבו כן מן השמים שגם ציד אחד לא יעלה בידו, ויצטרך להביא כלב, הלא די היה שבסוף היום ישאר בידו צידו האחרון ולהביאו לאביו, ולמה לא נשאר בידו כלום עד שהוצרך להביא כלב.

ובזה, מובנים דברי רש"י, ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, כתרגומו ארי מצידיה הוה אכיל. ומדרשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו (תנחומא ח) ע"ש. דשני הפשטים עולים בקנה אחד, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו, ולכן ויאהב יצחק את עשו. אך אכתי תקשה איך יוכל להיות שלא יכיר יצחק ברמיותו, ועל זה בא טעם השני ארי מצידיה הוה אכיל, ואם כן בכל פעם שנכנס לאביו, היה מצות כיבוד אב בידו, על כן לא הכירו, והיה יכול לרמותו בדבריו.

אמנם כעת אשר לא עלה בידו לצוד ציד, והביא לאביו כלב לסעודתו, היתה זאת הפעם הראשונה בחייו שנכנס לאביו בלי מצות כיבוד אב, ולא עוד אלא שסתר את דבריו, שביקש ממנו שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד, וברש"י חדר סכינך ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה ע"כ. והוא לא הביא לו ציד אלא כלב נבילה, כעת ראה יצחק בפעם הראשון איך שהגיהנם פתוח מתחתיו, ונתגלה לו מהותו האמיתי של עשו. ואם היה עולה בידו של עשו לצוד ציד באחרונה ולהביא ליצחק מצידו, הרי היה מקיים אז מצות כיבוד אב, ולא היה מתגלה קלונו לאביו, על כן הסיבו מן השמים שלא ישאר אצלו מצידו כלום, ויצטרך להביא לו כלב, ובזה יתגלה לו רמיותו של עשו, שאין הברכות ראויות לו, אלא ליעקב איש תם יושב אהלים.

*

הנביא אומר (מלאכי א-ב) אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב נאום ה', ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי וגו', בן יכבד אב ועבד אדוניו, ואם אב אני איה כבודי וגו'. ונראה דהנה כיבודו של עשו לאביו היתה מופלג מאד, וכדאיתא במדרש (ב"ר שם) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית (כו-טו), שבהן היה משמש את אביו. אמר רבי שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות, הדא הוא דכתיב אשר אתה בבית ע"כ.

ובזה"ק (פ' תולדות קמו:) בן יכבד אב (מלאכי א-ו), בן דא עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שכיבד עשו ליצחק, וזה הכבוד שכיבד אביו האריך לו כל אלו הזמנים שישלוט בעולם הזה וכו' ע"ש. ובנועם

אלימלך (ריש פ' ויצא) שזהו שאמר יצחק לעשו, ועל חרבך תחיה (כו-מ), שכיבודו היה בחרבו שהיה ציד בפיו של יצחק, ובשביל מצות שעשית בחרבך, על ידי כך יהיה לך חיות קצת, ולזה לא כתיב 'בחרבך' תחיה, כי אם 'על', פירוש כמו בשביל ע"כ.

אמנם הגם שמצות כיבוד אב, בחיצוניותו היא מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא (קידושין לא:), אבל בכל מצוה יש גם פנימיותו ושורשו, ומבואר בחינוך (מצוה לג), משרשי המצוה, ראוי לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מדה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת הא-ל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו הא-ל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא ע"כ.

ואם כן תכלית המצוה היא שיביאנו להכיר טובה להקב"ה, לשמור מצותיו אשר צונו, וכמה רחוק היה עשו מזה, שהמריד בה' לעבור על כל השבע מצות שנצטווה. ולעומת זה יעקב אבינו קיים גם פנימיותו של מצות כיבוד אב, לכבד את אביו שבשמים, שכולנו חייבים בכבוד אבינו שבשמים, שנותן להאדם יותר ממה שנתנו לו אביו ואמו, ובזה גדול כחו של יעקב יותר מכיבוד אב של עשו, שכיבד רק אב גשמי והזניח אביו שבשמים, ולא רק שלא כיבדו אלא המריד כנגדו.

וזהו שאומר הנביא, אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב, שניהם הם בני יצחק אבינו, ועשו קיים כיבוד אב אבל יעקב הניח את אביו כ"ב שנה, אך עם כל זה 'ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי'. והגם כי 'בן יכבד אב', לא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו עשו. אבל הלא גם הקב"ה הוא אב, 'ואם אב אני איה כבודי', היכן היא הכיבוד אב של עשו לאביו שבשמים, ולכן אני אוהב רק את יעקב ואת עשו שנאתי.

ולכן כאשר הוצרך יעקב להפגש עם עשו, ונתיירא מאד מזכותו של עשו בכיבוד אביו, 'וישלח יעקב מלאכים

לפניו, אותן המלאכים שנבראו מפנימיותו של המצוה. ואמר עם לבן גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי, אתה כבדת אב גשמי, ולעומת זה אני כיבדתי גם את אבינו שבשמים, לשמור כל מצותיו, וזה יהיה לי לפרקליט כנגדך.

*

ומזה יש ללמוד איך חשוב למעלה גם מצוה יחידי שאדם עושה, וגם אם הוא רשע בשאר מצות התורה, שהרי עשו הרשע אין בידו רק מצוה אחת של כיבוד אב, וכמה שכר קיבל על זה להיות שליט על כל העולם, ולהכניע הכלל ישראל תחתיו, בזכות מצות כיבוד אב שקיים.

ועל כן מצות כיבוד אב היא מהמצות המיוחדות שהתורה קבע שכרה, למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך (דברים ה-טז). כי הן אמת שניתן שליטה לעשו על יעקב בזכות מצות כיבוד אב, אבל מי שמקיים גם כן מצות כיבוד אב, עליו אין כחו יפה לשלוט עליו, כי הרי הוא גם כן מקיים מצות כיבוד אב, ועליו גם שאר מצות התורה שלא כיבדם עשו. ולכן כבד את אביך ואת אמך, למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך.

*

והנה אמרו (קידושין לא:): איזהו מורא ואיזהו כיבוד, מורא, לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו. כיבוד, מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא ע"כ. מצוה זו לא נאמרה לילדים שיש להם לציית דברי אבותיהם ולכבדם, כי קטנים מחוייבים רק מצד מצות חינוך, אלא ניתנה לגדולים שהם כבר בעלי דעת, ויש להם דיעה בפני עצמם, וכשם שאין פרצופיהן שוה כך אין דיעותיהן שוות (ירושלמי ברכות ט-א), ועם כל זה לא סותר את דבריו. ועיקר מצות כיבוד היא כאשר האבות נעשו זקנים, וצריכין לסיוע, מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא. יש להחשיב כל פעולה שעושה עבורם. ואין למסור מצוה זו ליד גוי שישמשם (רק כאשר אין ברירה, או בדברים שנוח להם שלא יעשם בניהם עבורם). וכן לא ימסרו מצוה זו רק לאח אחד או לאחותו, וזה מצות כל אחד ואחד. וגם כאשר כרוך בטירחא ובהפסד, נאמנים עלינו דברי התורה, למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך. ובזה מסלק כחו של עשו שלא יוכל להתגבר עליו, כי אין לו זכות כיבוד אב כנגדו.

אך יש בזה עוד פרט, כאשר רוצה האב הצעיר, אשר בניו עדיין סביב לשלחנו, להתכבד מבניו אחריו, תלוי זה הרבה בהנהגתו, להתנהג באופן שבאמת יחשיבו הבנים את מהותו. – והוא כאשר רואים הם איך הוא קובע עתים

לתורה אחר שעות עבודת היום על פרנסתו, מתעלה חשיבותו בעיני בני ביתו. וכמו כן כאשר רואים איך דיבורו נאה עם אשתו ובני ביתו, ואיך מתנהג במדותיו, אז בפנימיות לבבם מחשיבים אותו, ואז הכיבוד אב שלהם הוא באופן נעלה יותר.

הן בימים הללו בא לפני עובדא באב אחד, שהיה תועלת באיזה ענין שהבנים ידברו עמו לטכס איזה עצה. ואמר אחד מהבנים, שהוא לא ישתדל בזה, היה די לי עשרים שנה בביתו לסבול ממנו, ואין אני מעוניין לדבר עמו. והגם שאין תירוצו נכון, מכל מקום מי הוא האשם בדבר, לא הבן, אלא האב, שהנהגתו בבית היתה באופן שלא יוכלו הבנים להחשיבו. והחכם עיניו בראשו, שהנהגת הבית תהא בנעימות ובנחת, ואז יראה הפירות כאשר יצטרך ברבות הימים לעזרתם.

כבר סיפרתי שהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, כאשר נסתלקה זוגתו, קודם הוצאת המטה, אמר לו אחד מהחברא קדישא, שנוהגין לפייס הנפטר קודם הלוייה. והפליט ואמר שאין לו על מה לפייסה... כמה עדינות יש בהנהגה זו שיותר מיובל שנים שדרים ביחד, ויוכל לומר שאין שום דבר שצריך פיוס עליה. וכעת לאחרונה ראיתי בספר תולדות מימי חייו, שכתוב שכאשר אותו האיש מהחברא קדישא סיפר זאת ברבים, באו הדברים לאזניו של רבי שלמה זלמן שמדברים בני אדם מהתנהגותו, ורצה למעט בשבחו, ואמר שלא הבינו כוונתו, כי בודאי היו כמה פעמים סכסוכים ביניהם על דא ועל הא, כי הלא דיעות בני אדם אינם שוות, ובפרט בנשים שדעתן קלות, וזהו דבר טבעי, אך כוונתו היתה, שהיה זהיר מאד שלא לפגוע אותה בעת הדיבור, ולא להכאיבה, ולא לבטל כליל דבריה ע"כ. ובאמת גם זה היא מדריגה נפלאה, ומלמדת אותנו איך צריכה להיות אופן הדיבור בהבית.

ויש לזה רמז בפרשתנו שאמר הכתוב על עשו, וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים, ויאמר מי אלה לך, ויאמר הילדים אשר חנן אלקים את עבדך (לג-ה). ולכאורה הרי עשו שאל שתיים, על הנשים ועל הילדים, ויעקב לא השיב אלא על הילדים. אך יעקב רימו לעשו, כי אצלינו ההנהגה בהבית עם הנשים, היא בנעימות ורוך וחמלה, כמו שמתנהגים עם הילדים, וגם הם נכללים בכלל הילדים אשר חנן אלקים את עבדך.

*

אמנם יש עוד דבר שכחו גדול ועצום, ועולה יותר נגד כיבוד אב של עשו, וזהו מצות לימוד התורה, וכדאיתא במדרש (ב"ר סה-ב) לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו, אמרו לו, תאמר שאנו יכולים לזדווג לאומה זו, אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן, ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם, שכך הבטיחן אביהן ואמר להם הקול קול יעקב, בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו, הידים ידי עשו, אתם יכולים להם ע"כ.

וביארורו, דהן אמת מצות כיבוד אב היא מהחמורה שבחמורות, אמנם מצות תלמוד תורה עולה במעלתה עוד יותר, שהרי אמרו (מגילה טז:) גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש וכו' ע"ש. ולכן בשעה שישראל עוסקין בתורה, והקול קול יעקב, אז אין הידים ידי עשו.

וכמו כן הנדיבי עם אשר מעריכים גודל זכות התורה, ומחזיקים מממונם הלומדי תורה, אשר חלק כחלק יאכלו, ויש גם להם זכות התורה לעמוד נגד הידים ידי עשו, ומתקיים בהם עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר, ויתברכו בשפע ברכה הצלחה בכל מעשה ידיהם עד עולם.

בסעודה שלישית

וברש"י כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עכו"ם, עשו מפרכס לצאת וכו'. ותאמר אם כן, גדול צער העיבור, למה זה אנכי, מתאוה ומתפללת על הריון. ותלך לדרוש את ה', לבית מדרשו של שם, שיגיד לה מה תהא בסופה ע"כ. והיא פליאה מה היתה תמיהתה של רבקה, הלא זה דבר שכיח שאשה יולדת תאומים, ולמה לא עלה על דעתה אשר שני גויים בבטנה, אחד צדיק שמפרכס לצאת על פתחי תורה, ואחד רשע שמפרכס לצאת לעבודה זרה.

ויאמר שלחני כי עלה השחר, ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני וגו', ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך, ויאמר למה זה תשאל לשמי, ויברך אותו שם (לכ-כו.) – בגמרא (חולין צא:) אמר לו יעקב, גנב אתה שמתירא מן השחר. אמר לו מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו ע"כ. ויש להבין למה זה דוקא באותו יום הגיע זמנו לומר שירה.

ובמדרש (ב"ר עח-ג) אמרו, מי היה אותו המלאך שנאבק עם יעקב, שרו של עשו היה ע"כ. ובזוה"ק (ח"א קע.) דההוא מלאך שרו של עשו היה ואיהו סמא"ל ע"כ. אשר הוא השטן הוא יצר הרע (בבא בתרא טז.). ובפרקי דרבי אליעזר (פרק לו) איתא, וקרא שמו ישראל, כשמו שנקרא שמו ישראל ע"כ. ולפי זה הס"מ שרו של עשו, שמו הוא גם ישראל. ובדברי יואל (לשמחת תורה תרלט:) תמה, דאם כן מאי רבותיה של יעקב להיות נקרא בשם זה ע"ש.

ונראה בביאורו, דהנה מצינו בלידת יעקב ועשו, ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לך שני גוים בבטנך, ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולאום מלאום יאמץ, ורב יעבוד צעיר (כה-כב).

*

וזהו שאמרה רבקה, למה אשכל גם שניכם יום אחד (כו-מה), וברש"י נתנבאה שביום אחד ימותו (סוטה יג).

והיינו דכיון דכל לידת עשו היא רק כדי שעל ידו יתעלה עבודת יעקב, לכן אם יעקב ימות אין שום צורך עוד בחיי עשו, שהרי לאום מלאום יאמץ, חשיבות לאום של יעקב בא רק ממה שהוא צריך להתגבר על לאום של עשו, וכיון שאין כאן יעקב אין צורך עוד לעשו בעולם. ולכן אמרו חז"ל (חגיגה ה:) כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה, אמרו ליה רבנן מאי תיהוי עלן מאפיקורסין, אמר להם (ירמיה מט-ז) אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם [באדום כתיב], כיון שאבדה עצה מבנים [מישראל] נסרחה חכמתן של אומות העולם. ואי בעית אימא מהכא (לג"ב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך [בשוה] ע"כ. כי זה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ז-ד), וכל תכליתו של שרו של עשו וכוחות הס"מ וחיליה הוא רק עבור התעלות הצדיק, ועשו הולך רק שוה נגד יעקב.

ומזה מובן כי אין נותנין נסיון לאדם אלא אם כן יוכל לעמוד כנגדו, כי רק זהו תכלית היצר הרע והס"מ שיעבוד את קונו בהתגברות על הנסיונות, ורק עבור זה נבראו הם שיתעלה על ידם כבוד שמים, אבל להחטיא אדם במה שאין בו בידו לעמוד כנגדו, אין להם ענין בזה. ובזה יובן מאמרם (סוכה נב.) אביי שמעיה להווא גברא דקאמר להדיא איתתא נקדים [נשכים בהשכמה קודם היום] וניזיל באורחא, אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא. אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא, כי הוו פרשי מהדדי [שהיו משתי עיירות והגיעו לפרשת דרכים, פירש זה לכאן וזו לכאן], שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא [דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו ואי אפשר לנו עוד לילך יחד] וצוותין בסימא [אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו]. אמר אביי אי מאן דסני לי הוה [אם היה שונאי מתייחד עם האשה] לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה [לא הוה מצי אוקומי אנפשיה מלחטוא, ועל עצמו היה אומר]. אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא [נשען על בריח הדלת כאדם שמחשב] ומצטער, אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ע"כ. והיינו דאותו אדם פשוט שלא יוכל להתגבר על יצרו, מעיקרא לא הביאהו לידי נסיון, ולא פיתה אותו יצרו, רק אביי דגדול מחבירו, ויוכל לעמוד בנסיון, על כן יצרו תוקפו. וכל הגדול מחבירו יצרו גדול יותר, כי על שאר הדברים כבר לימד עצמו להתגבר עליהם, ולצורך התעלות עבודתו הוא צריך ליצר גדול יותר.

ותלך לדרוש את הוי"ה, למה נעשה לי נס להתעבר עם בן רשע, שאין לי וגם להקב"ה חפץ בו.

אך ביאורו הוא, כי עבודת בני ישראל חשובה מאד למעלה, ועבור זה ברא ה' עולמו, בראשית ברא אלקים (א-א), בשביל ישראל שנקראו ראשית (ויק"ר לו-ד). ולכאורה הרי יש לפני הקב"ה למעלה אלפי רבבות מלאכים ושרפים, אשר כולם קדושים וכולם טהורים, ועושים באימה וביראה רצון קונם, ומהו חשיבות עבודת בני אדם קרוצי חומר. אבל היא הנותנת, כי המלאכים אין להם יצר הרע, וכמו שאמר להם משה, כלום יצר הרע יש ביניכם, קנאה יש ביניכם (שבת פו.), ובטבעם הם משבחים ומפארים את קונם. לא כן האדם בעולם הזה הגשמי, שיש לו אויב פנימי הוא היצר הרע, שמסיתו ומפתהו לחטוא, ומבחוץ בוטר התאוות הגשמיות, שרואה רבבות גויי הארץ ששקועים בתענוגים ובתאוות שפלות, והאדם מתגבר על כל הנסיונות ועובד את ה', עבודה זו חשובה פי כמה נגד עבודת המלאכים, והתענוג למעלה מעבודה זו אין לה שיעור. ועל כן אמרו (חולין צא:) חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת.

ודבר זה מוכרח מעצם בריאת היצר הרע והקליפות והכחות של טומאה, כי הלא אמרו (אבות ו-א) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, ואיזה כבוד ה' יש למעלה מכחות הטומאה. ועל כרחק שלא נבראו אלא כדי שעל ידם יתעלה עבודת בני ישראל, שכל ימי חייהם מוקפים בנסיונות מבית ומבחוץ, ומתגבר על כל המכשולות, ועובד את קונו בקיום מצותיו, ובעקיפין גם מהם מתעלה כבוד ה'.

ומענה אם מורידין כעת נשמת יעקב למטה, להעמיד את כל בית ישראל אחריו, אם אין לו עשו כנגדו, אין שום חשיבות לעבודתו, כי זהו תפקידו של אדם להתגבר על כל הנסיונות שיש על דרכו, ובלי עשו אין חשיבות לעבודת יעקב. ועשו לא נברא לצורך עצמו, אלא עבור השלמת יעקב. וזהו שאמר לה ה', 'שני גויים בבטן ושני לאומים ממעין יפרדו', זה לרשעו וזה לתומו. ולאום מלאום יאמץ, לאום של יעקב יתעלה רק עבור שיש לאום כנגדו שהוא צריך להתאמץ ולהתגבר כנגדו שלא יכשילנו, 'ורב יעבוד צעיר', עשו שהוא הרב הוא בא לעולם כדי שעל ידו יהא חשוב עבודת יעקב. ואם רבקה רוצה להעמיד בן צדיק כיעקב, מוכרח להביא גם עשו כנגדו, ובזה יחשב עבודתו.

ובזה נבוא אל המכוון, אשר שרו של עשו, הוא הס"מ, שמו גם כן ישראל, והוא על פי מה שכתוב ברמתים צופים לפרש, מה שאמר לו המלאך למה זה תשאל לשמי, כי לאחר שניצחו יעקב, אמר לו המלאך, שכעת ניתן לו שם ישראל, כי כאשר נוסף למנין יעקב (קפ"ב) את מנין שט"ן (שנ"ט), יעלה כמנין ישראל (תקמ"א). ואם כן למה זה תשאל לשמי, הלא מתוך זה שניתן לך עתה השם ישראל, יכול אתה לדעת מהו שמי, ולשם מה אתה שואל ע"כ.

ולפי מה שנתבאר יש לומר, דלכן שמו של הס"מ שרו של עשו הוא ישראל, שעולה בגימטריא יעקב שט"ן, כי השם מורה על שורש הדבר ותפקידו, ולהורות בא שתכלית שרו של עשו אינו עבור עצמו, אלא עבור שלימותו של יעקב, שעל ידי הנסיונות המקיפות אותו ומתגבר עליהם הוא מתעלה. ועל כן שמו עולה כמספר יעקב שט"ן, שכל קיומו של השטן הוא רק עבור יעקב. וכאשר התאבק השטן עם יעקב ולא יוכל לו, אז הגיע השטן לתכליתו שעבורו נברא, ועל כן אמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים, היינו הנסיונות שבא משרו של עשו, מלאך אלקים, וגם עם אנשים, הנסיונות שיש מהסביבה של אנשי רשע, עשו עם לבן, ויתוכל'.

ועל כן אמר לו המלאך, מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עתה, כמו שפירש בעבודת ישראל, כי זמן שירתו של מלאך מגיע, בשעה שמילא שליחותו שעבורה נברא, ושרו של עשו נברא כדי שיתגבר עליו יעקב ולכבוש אותו, וכעת הגיע זמנו לומר שירה.

*

והנה יעקב אבינו התפלל, הצילני נא מיד אחי מיד עשו, כי ירא אנכי אותו, פן יבוא והכני אם על בנים. אבל קודם תפלתו הקדים, קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות (לב-יא). וברש"י לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדי ע"כ. וצריך ביאור מהו ענין הקדמה זו לתפלתו הצילני נא מיד אחי. ובפירוש הטור הקשה עוד, מפני מה אמר הירדן הזה, הרי יעקב היה אז סמוך לנחל יבוק, ורחוק מהירדן שהוא בגבול ארץ ישראל, ולא היה יכול להורות עליו באצבע. והביא לפרש בשם אחיו שהוא מקרא הפוך, כאילו היה כתוב כי במקלי הזה עברתי את הירדן ע"כ.

ונראה עוד, דאיתא בגמרא (ברכות לב.) דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל, מנלן ממשה, דכתיב (דברים ג-ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא, וכתיב ה' אלקים אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה, אשר מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך, וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו' ע"כ. ובפשוטו הכוונה, כי מלכותא דרקייע כעין מלכותא דארעא (עיין ברכות נח.), וכאשר אדם בא למלך לבקש בקשתו, מן הנימוס שמתחלה מברך ומשבח את המלך, ואחר כך מפיל תחינתו. אמנם משה קודם תפלתו, לא אמר דברי שבח בכללות על גודל כח ה', אלא הזכיר שבח המלך במה שנוגע אליו בפרטיות, אתה החילות להראות את עבדך את גדלך וגו'.

ויש לומר כי הכתוב אומר (תהלים יח-ד) מהולל אקרא ה'. והכוונה כי בשעה שהאדם הוא בעת צרה, שבור ורצון ממצבו, בקל יוכל לעלות בלבו התרעמות ח"ו נגד ה' שהמציא לו זאת. וכדי להתחזק צריך להעביר תחלה במחשבתו, רוב הטובות והחסדים אשר עשה עמו ה' עד הנה, אשר אילו פינו מלא שירה כים וכו', אין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף אלפי פעמים. ולא עוד, אלא כל המאורעות שעוברות על האדם היא תוצאה ישירה רק ממה שמתחלה המציא לו ה' טובות רבות.

ונבאר, מי שפרנסתו מצומצם, וקשה לו לזון אשתו ובניו, הרי זה תוצאה רק מגודל החסד שעשה ה' עמו, שיש לו אשה ובנים. ומי שלא זכה להנשא, או מי שלא זכה לבנים, אין לו דאגות אלו. מי שנצרך לדירה רחבה עבור בני ביתו, אם היה איש יחידי היה די לו בחדר קטן אחד, ורק בשביל שהתחסד ה' עמו שזכה להעמיד בית מבורך עם בנים, הוא נצרך כעת לדירה רחבה. וכמו כן מי שיש לו קישויים במסחרו, אין זה אלא בשביל שמתחלה הצליחו ה' ברוב נכסיו. ועל דרך זה מי שהוא חולה, אין זה אלא בשביל שהוא חי מהשפעת הקב"ה שחותרך חיים לכל חי.

ויסופר על הרה"ק רבי זושא זי"ע, שלא היה מבקש עזר מבשר ודם, אלא תלה תמיד עיניו לישועת ה'. וכאשר לא היה לו מה לאכול, והיה רעב, נשא ידיו לשמים ואמר, רבונו של עולם זושא מודה לך מאד על מה שנתת לו תיאבון (אפעיטט) לאכול, ואחר כך ביקש נא להמציא לי מזון להשקיט הרעבון ע"כ (מובא בכתבי רבי משה מידנער ז"ל אות תרט).

ועל כן מוטל על האדם מתחלה לסדר שבחו של מקום מתחלה, ליתן שבח והודאה על כל הטוב שעשה עמו ה' עד הנה, ורק אחר כך יתפלל, ואז לא יתרעם, ומה יתאונן אדם חי (איכה ג-לט), דיו שהוא חי (איכ"ר שם). וזהו שאמר דוד, מהולל אקרא ה', בשעה שאני קורא לה' בעת צרתי, זהו מעורב עם הילול לשם ה', שהמציא לי מתחלה כל הטובות הללו, אשר מתוצאות הטובות הללו אני עומד כעת להתפלל.

ומשה רבינו כאשר רצה ליכנס לארץ, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה, סידר מתחלה שבחו של מקום, מי נתן לי ההרגשה להכיר מעלתה הנפלאה של הארץ ההוא, מהו עומק הכוונה של ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא-יב), הלא 'אתה ה' החילות להראות את עבדך את גדלך, אשר מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך'. ואלמלא לא נתת לי השגה זו, לא הייתי עומד כעת להרבות תקט"ו תפלות שאכנס לארץ. ועל כן מתחלה אני מודה לך ומהלל אותך על מה שהחילות להראות את עבדך. ועל כן אין כאן שום התרעמות, ואתחנן אל ה', אני שואל ומבקש רק מתנת חנם, אעברה נא ואראה.

ועל דרך זה היה ביעקב אבינו, כאשר הוצרך להפגש עם עשו, ועמד להתפלל הצילני נא מיד אחי מיד עשו, העלה במחשבתו רוב הטובות שעשה עמו ה', אשר רק עבור זה הוא מסובך כעת במאורעותיו. שהרי מתחלה הייתי איש בודד, גם עני ואביון, שלא היה לי כלום, ובמקלי עברתי את הירדן, ואם הייתי נשאר במצב זה, בקל הייתי יוכל להסתדר, אדם בודד יוכל בקל להתחבא ולא להפגש עם עשו. וגם כאשר יפגשו יחד, וימצא עובר אורח שאין בידו כלום רק מקל, לא יקנא ולא יעשה שום עסק ממני, אבל כעת שנתברכתי ממך באשה ובנים, י"ב שבטי י-ה, ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, זה גורם לי הפחד והיראה ממנו. ואני מתחלה מודה לפניך על כל הטוב הזה אשר עשית עמדי, אשר 'קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך', כי מתחלה לא היה לי כלום, 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ועתה הייתי לשני מחנות'. ושוב לאחר שסידר שבחו של מקום, הפיל תחנתו 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו'.

והנה איתא במשנה (ברכות נד.) הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. ובגמרא מנא הני מילי, אמר רבי יוחנן דאמר קרא (שמות יח-י) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם וגו' ע"כ. והקשו המפרשים דהא רק ברואה המקום שנעשה בו הנס מברך, ויתרו היה במדבר ולא במצרים במקום שנעשה בו הנס. ומטו משמיה של הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, שמשה סיפר את כל הנסים הללו ליתרו באופן כזה שהיו נהירים וברורים לו כאילו רואה אותם בחוש, הוא תיאר לפניו את הדברים תיאור חי, ולפיכך יכול היה יתרו לומר ברוך ה' אשר הציל אתכם, שכן משה בסיפורו המחיש לפניו את המאורעות והיה כאילו ראה אותם ממש ע"כ.

ועל דרך זה היה ביעקב, כאשר העלה במחשבתו טובות ה' עמו מיום צאתו מבית אביו במקלו, צייר הדבר בשכלו, כאילו הוא עובר כעת מצב כזה שאין בידו כלום, והוא עובר הירדן רק במקלו, ועל כן אמר כי במקלי עברתי את הירדן 'הזה', ולהורות נתן לנו הכתוב, איך התעצם יעקב בנתינת תודה לה' על מצבו, שהמחיש לעצמו ימי קדם שאין לו כלום רק מקלו, וכעת הייתי לשני מחנות.

וזה מוסר השכל לכל אדם, שכאשר עובר עליו מאורע, ועומד להתפלל עליה, יזכיר תחלה בטובות העצומות שעשה לו ה' עד עתה, שיש לו אשה ובני בית מרובים, עסקים ומסחרים, אשר לולא שנתן לו ה' כל זאת מתחלה, אין לו כעת שום בעיה, ורק אחר שיסדר שבחו של מקום מתחלה, יעמוד להתפלל ולבקש רחמים, מתנת חנם מאת ה'. וכאשר עומדים אנו להתפלל על ציון המצויינת של רבינו החתם סופר זי"ע, מהולל אקרא ה', נסדר לעצמינו מתחלה דברי הודאה לה' על כל הטובות הרבות ועצומות שקבלנו מה', ואחר זה ישפוך שיחו לפני קונו.

ועל דרך זה נסדר תפלת שמונה עשרה, שלשה ברכות הראשונות הם שבחו של מלך, ואחר כך התפלות של בקשת צרכיו, ושוב לאחר זה מסיימים בהודאה, מודים אנחנו לך וכו', על חיינו המסורים בידך, ועל נסיך ונפלאותיך שבכל יום עמנו. ויתקבלו תפלותינו לרחמים ולרצון, ויהיו שפתותיו דובבות להמליץ עלינו שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה.

